

MOTIVATION IN PRIMARY SCHOOL

Diyana Andonova

University “Prof. Dr. Asen Zlatarov”, Burgas, Bulgaria, diana_andonova@dkps.uniburgas.bg

Abstract: The transition that every child goes through from preschool age to the school regime is an important process of adjustment. The educational activity replaces the leading activity in the kindergarten - the game. Therefore, adaptation to learning is an important process for perceiving the learning activity without tension.

For young students, it is a difficulty, because it does not develop by itself, but in a process of organized learning, with gradual assimilation of its components.

The full formation of the educational activity depends on the cognitive motivation of the student.

In this article, the problem of increasing student motivation as a major factor affecting their success is considered.

A number of authors consider the motivation to learn as a process in which knowledge is replenished in adolescents and certain intellectual skills and habits are mastered.

Studying the motivation for learning, its structure and functioning on three levels should be taken into account - readiness for different situations, formation of strategies for adaptation to the living environment, determination of motivation for learning from cognitive functioning.

The process of forming motivation should become an essential part of the teacher's work, as properly organized work can encourage the student to learn, to achieve the main educational goal.

In pedagogical psychology, the problem of motivation is leading, but also very difficult to measure.

There are various motives in the educational activity, which very often exchange their roles - cognitive, stimulating, social.

The task of the teacher to create motivation is difficult given the nature of the various motives and the specificity of the students' motivational sphere.

There are different factors that influence motivation - external and internal:

- external - the impact of teachers, parents;

- internal – the desire to learn, the desire to upgrade knowledge.

Given the different factors and motives, the teacher should use different means, forms and methods to create students' interest and desire to learn new knowledge.

This generation is growing up in a technical environment and the possibilities of technology must be actively used in the learning activity as a serious factor affecting the motivation of students.

Keywords: motivation, learning activity, learning motivation, learning process

МОТИВАЦИЯТА В НАЧАЛНОТО УЧИЛИЩЕ

Дияна Андонова

Университет „Проф. д-р Асен Златаров” - Бургас, diana_andonova@dkps.uniburgas.bg

Резюме: Преходът, през който преминава всяко дете от предучилищна възраст към училищния режим, е важен процес на приспособяване. Учебната дейност замества водещата дейност в детската градина – играта. Затова адаптацията към обучението е важен процес за възприемане на учебната дейност без напрежение.

За малките ученици тя представлява трудност, защото не се развива от само себе си, а в процес на организирано обучение, при постепенно усвояване на нейните компоненти.

Пълноценното формиране на учебната дейност зависи от познавателната мотивираност на ученика.

В настоящата статия се разглежда проблемът за повишаване на учебната мотивация у учениците като основен фактор, оказващ влияние върху успеха им.

Редица автори разглеждат мотивацията за учене като процес, при който се попълват знанията при подрастващите и се усвояват определени интелектуални умения и навици.

Изследвайки мотивацията за учене, трябва да се има предвид нейната структура и функционирането ѝ на три равнища – готовност за различни ситуации, формиране на стратегии за адаптация към средата на живот, определяне мотивацията за учене от познавателното функциониране.

Процесът на формиране на мотивация трябва да стане съществена част от работата на учителя, като правилно организираната работа може да насърчи ученика да учи, да постига основната учебна цел.

В педагогическата психология проблемът за мотивация е водещ, но и много труден за измерване.

В учебната дейност има разнообразни мотиви, които много често разменят своите роли – познавателни, стимулиращи, социални.

Задачата на учителя за създаване на мотивация е трудна предвид същността на различните мотиви и спецификата на мотивационната сфера на учениците.

Различни са факторите, които влияят върху мотивацията – външни и вътрешни:

- външни – въздействието на учители, родители;
- вътрешни – желанието за учене, желанието за надграждане на знания.

Предвид различните фактори и мотиви, учителят трябва да използва различни средства, форми и методи, за да създаде у учениците интерес и желание да усвоят новите знания.

Това поколение израства в техническа среда и възможностите на технологиите трябва да се използват активно в учебната дейност като сериозен фактор, влияещ върху мотивацията на учениците.

Ключови думи: мотивация, учебна дейност, мотивация за учене, процес на обучение

1. УВОД

Още през първите месеци в живота на детето започва процесът на учене и в края на детството започват да се появяват първите учебни действия. Основната роля на процеса на обучение е да осигурява формиране и развитие на детската личност в процеса на усвояване на системни знания, умения и навици (Василева, 1993).

Много от децата, постъпващи в първи клас са с недостатъчно формирани социални, психологически и емоционално-волеви умения за училищна дейност. Преходът, през който преминава всяко дете от предучилищна възраст към начална училищна възраст играе съществена роля в живота му.

Основният компонент на този преход е адаптацията към училището. По същество тя е процес на психично приспособяване на детето към качествено променени условия на живот и дейност. Сменя се социалното обкръжение, сменя се водещия тип дейност /учене/, детето получава нови задължения и отговорности.

При учениците от начална училищна възраст учебната дейност се явява водеща, за разлика от детската градина, където детето чрез играта получава знания и умения. Тя не се развива от само себе си, а в процеса на организираното обучение, при постепенното усвояване на нейните компоненти.

Д. Б. Елконин представя учебната дейност като структура от:

- учебна мотивация;
- учебно действие;
- контрол;
- оценка.

Пълноценното формиране на учебната дейност зависи от познавателната мотивираност на ученика.

Мотивацията не е неприкосновена константа (Василева Е. , 2002). Тя е постоянно движеща сила, която изисква да има връзка между целенасочените дейности и постигнатите резултати.

Мотивацията кара човека да се самоусъвършенства. Първоначално със своите мисли, чувства и емоции, после с положителните действия за постигане на нещо конкретно.

2. ПСИХОЛОГИЧЕСКИ АСПЕКТИ НА МОТИВАЦИЯТА И ФОРМИРАНЕТО Ъ В НАЧАЛНОТО УЧИЛИЩЕ

Съществуват различни психологически теории за мотивацията – на К. Левин, Т. Олпорт, Г. Муреј, Е. Маслоу и др. Във всяка една от тях се поставя акцент върху различни фактори, които имат важна роля за мотивационния процес. Във всяка теория се твърди, че мотивацията трябва да бъде реализирана.

Проблемът за мотивите на човешкото поведение и мотивите за учене е актуален, защото през последните години условията на живот възпират формирането на учебна мотивация. Учениците наблюдават успяващите хора, които нямат високо образование и те стават техни идоли (Стоилова, 2006).

Редица автори разглеждат мотивацията за учене като процес, който попълва знанията при подрастващите и усвояване на определени интелектуални умения и навици.

Изследвайки мотивацията за учене, трябва да се има предвид особеностите на нейната структура и функционирането ѝ на три равнища.

На първото равнище – когнитивно-перцептивно – готовност за среща в различни по характер ситуации.

На второ равнище – формиране на стратегии за адаптация към средата на живот.

На трето равнище – мотивацията за учене се определя от познавателното функциониране и от непрекъснатите взаимодействия със средата (Гоцева, 2007).

Необходимо е учителят да управлява мотивацията за учене, защото от това зависят резултатите от обучението и формирането на личността на учениците (Николов, 1998).

Обучението е съвкупност от учител, учебен материал и ученик. Учителят трябва да познава възможностите, знанията и уменията на всеки ученик, за да може да постигне желан резултат (Иванова, 2008).

Процесът на формиране на мотивация трябва да стане съществена част от работата на учителя, като правилно организираната работа може да насърчи ученика да учи, да постига основната учебна цел.

Проблемът за мотивацията е водещ в педагогическата психология и най-труден за измерване.

Изследванията на психолозите са показали, че мотивационната система влияе върху всички форми на човешката дейност – трудова, учебна, игрова.

Целта е обща – да се реши поставената задача, но смисълът на дейността се изменя с изменението на мотива (Лазарова, 2006).

Мотивът е подбуда, която целенасочва поведението на ученика. Нютон, Уорън, Теплов, Гилфорд, К. Левин и Ковальов формулират с различни определения мотива, но от всички можем да обобщим, че мотивът стимулира човек да си поставя цели (Николов, 1998).

Учениците с високо равнище на учебна мотивация си поставят цели, свързани с познавателната сфера. Те считат своите успехи, като резултат от собствените им знания и способности, а неуспехите ги мотивират за натрупване на още знания, необходими за развитието и усъвършенстването им. Те могат да преследват целите си и в бъдеще. Докато при учениците със средно равнище на мотивация целта е насочена към социалната сфера. Мотивационните фактори са предимно външни – получаване на добра оценка, похвала, принуда или поощрение от страна на родителите за отлична оценка. Те нямат необходимост да различават знанията си и мотивацията за учене не е лична потребност, а е следствие на фактори извън тях. Това ги поставя под постоянно напрежение и те се лишават от удовлетворението и радостта от учебния процес.

В учебната дейност се преплитат и допълват цели системи от разнообразни мотиви, като в различни моменти разменят своите роли (Лазарова, 2006).

Учениците от начален етап разбират значението на учебен труд и че знанията са им нужни за бъдещето – имат мечти да учат за различни професии, да завършат успешно учебната година. За учениците това е далечно бъдеще и те живеят за днешния ден (Лазарова, 2006).

Именно затова, в процеса на обучение, най-важна е мотивацията. При липса на мотивация ученикът спира да учи качествено.

Всеки учител започва с ориентирането на темата в своя урок. По този начин той активизира потребността на учениците от конкретно познание. Упражнението, новото познание са „предметът“, чрез който учителят актуализира познавателната потребност на учениците. Ако тази потребност се срещне в темата на днешния урок, у учениците се поражда мотив за внимание, но ако не я срещне, може да доведе до липсата на интерес (Николов, 1998).

Познавателните мотиви се формират в процеса на самата дейност и произлизат от съдържанието на познавателните действия. И въпреки че познавателният интерес е променлив, той е водещ мотив.

Учителят трябва да опознае своите ученици и да съобрази своите методи за обучение. Ученикът трябва да бъде мотивиран да положи усилия и да успее в учебния процес.

Мотивацията за учене може да бъде различна. Да учат за:

- своите интереси за усвояване на нови знания;
- за постигане на високи резултати;
- желание за доказване на способностите си пред родителите и учителите.

Дали има висока мотивация ученикът, показва учебната активност, която има следните характеристики:

- готовност за урока;
- задаване на въпроси върху учебния материал;
- приложение на придобитите знания;
- постоянство в подготовката върху учебния материал (Иванова, 2008).

Според мотивацията и обучаемостта учениците се разделят на три групи:

- Първа група – висока степен на обучение и мотивация;
- Втора група – ученици, които са надарени с ценни качества. Могат, но не искат.
- Трета група – ученици, които са мотивирани, искат, но не могат, защото имат ограничени възможности.
- Четвърта група – имат ограничени възможности, но и нямат желание и мотивация за постигането на малко резултати (Иванова, 2008).

Психологическите фактори, участващи в мотивационния процес и определящи вземането на решения, Е.П. Илин определя като мотиватори.

Разделят се в следните групи мотиватори:

- нравствен контрол (наличие на нравствени принципи)

- интереси;
- външна ситуация;
- знания, умения и време;
- последствия от собствени действия и постъпки.

Към тези мотиватори могат да се добавят и т.н. стимули – поощрения, наказания, умения, навици и др. Невинаги едни и същи мотиви имат една и съща сила.

Създаването на мотивация за учебна дейност е трудна задача за учителя, предвид същността на мотивите и спецификата на мотивационната сфера на учениците в началното училище (Василева Е. , 2002).

Различни са факторите, които могат да влияят върху учебната активност на учениците и тяхната мотивация.

Социалните мотиви са тези, които са най-действащи в тази възраст. Желанието за успех, за постигането на добри резултати, употребявайки по-малко психическа енергия – мотив характерен за успяващите деца. И обратното, избягването от неуспеха, от недоволството на родители, учители. Детето влага излишна психична енергия. Този вид мотиви могат да имат висока стойност (Василева Е. , 2002).

От това следва, че както награждаването, така и наказанието, стресовите ситуации влияят върху мотивацията на учениците, дори и тези, които имат най-голяма мотивация за учене.

Следователно можем да разделим факторите, които влияят на мотивацията за учене на:

- външни – въздействието на учители, родители;
- вътрешни – желанието за учене, желанието за надграждане на знания.

Факторите, определящи мотивацията на учениците са:

- липса на заинтересованост върху учебния материал;
- влияния на чувства върху учебния процес;
- успех;
- интерес;
- обратна връзка.

Тези пет фактора определят външната мотивация за учене (Лечева, 2009, том 48, серия 10).

Предвид различните фактори и мотиви, влияещи върху мотивацията на учениците за учебна дейност, учителят е този, който трябва да използва различни средства, за да ги накара с интерес и желание да усвоят учебния материал.

3. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

През последните години се сблъскваме с новото поколение – поколение, израстващо в технологична среда, която дава възможност за по-голяма дигитална грамотност и адаптивност. Учениците приемат технологиите не като инструмент или моден аксесоар, а като част от живота. Компютрите и интернет дават на младите хора различни начини да учат, да придобиват умения, да изследват нови светове, макар и във виртуална среда.

Тези възможности на технологиите трябва да се използват активно от учителя, за да подхранва любознателността на децата, да насърчава удивлението им и да възпитава увереност, така че по-късно те да разполагат със средствата, чрез които да намират отговори на многото въпроси. Всичко това оказва голямо влияние върху мотивацията за учене, върху личностните качества и потребности, поведението и начина на мислене на учениците.

**Авторът изказва благодарност към научен проект № НИХ – 467/2022 г. „Проучване и развиване на нестандартността на образователните субекти“, за финансирането на настоящата работа.*

ЛИТЕРАТУРА

- Ботева-Каракулева, Л. (2017). Джендърни аспекти на мотивационната готовност за учебна дейност. 4-6.
- Василева, Е. (2002). *Детето в началното училище*. София: Просвета.
- Василева, М. (1993). *Педагогическа психология*. Университетско издателство "Св. Климент Охридски", София.
- Вацова, Д. (2019). Мотивацията и нейната роля в учебния процес. *България на регионите 2019*.
- Гоцева, А. (2007). Локализация на контрола и мотивация за учене в юношеска възраст. *Психология и журнал*, 10-11.
- Иванова, Й. (2008). Типологически групи ученици в зависимост от съчетанието между обучаемост и мотивацията за учене. *Образование*, 23-28.
- Кръстева, А. (2022). Компетентностният подход в образованието. *Педагогически алманах*, 16-36.
- Лазарова, М. (2006). Мотивацията за учене в начален етап. *Образование*, 56-61.

- Лечева, Г. (2009, том 48, серия 10). Мотивацията - гаранция за позитивно отношение към учебния процес. *Научни трудове на русенски университет*, 73-77.
- Николов, П. (1998). *Мотивацията на учебната дейност*. Благоевград: Университетско издателство "Неофир Рилски".
- Петьо Павлов, Т. Т. (2017). Педагогически стратегии за повишаване на мотивацията за обучение по информатика и ИТ. *Образование и наука - за лично и обществено развитие*, (стр. 221-222). Смолян.
- Стоилова, В. (2006). Мотивация за учебна дейност у учениците. *Образование*, 27-32.
- Христова, Т. (2019). Кой са факторите, оказващи влияние успеха на ученика от начална училищна възраст? 20-25.